

ՈՐԻՆԳԻՆԱԼԻՆ

ՃԵՆԱԳՈՐԴՈՐԳՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՍՈՒՆ

Երևանի մարզպետի քաղաքին մէջ գտնուող հռչակաւոր գրաւանձառ-հրատարակչին Հերոդէի իշխոյ հանած է ընդարձակ պատկերազարդ մեծադիր հատոր մը, Ը՞դ Ա՜յ! անուամբ, որուն հեղինակն է Յովսէփ Էփրէման: Գիրքն երկու մաս պիտի ըլլայ, որուն առաջին մասը միայն հրատարակուած է ցայժմ. կը ճանչնայ Սփոյն տաճարն եւ աստուծոյ երկերն եւ իմաստունի վրայ (Արեւմտեան եւ Հիւսիսային Ասիա) Այս առաջին հատորն 12 մաս բաժնուած է եւ կը խօսի Արարիչի, Պաշտօնի, Աստուծոյ, Փոքր Սփոյնի (էջ 147—178), Կառկասի (էջ 185—225), Հայաստանի (էջ 228—242), Միջագետաց, Պարսկաստանի, Ալեքսանտրի, Գուրանի եւ Սիպիւրիոյ վրայ: Փոքր Սփոյն մասին մէջ ի մասնաւորի կը խօսի Կիլիկիոյ եւ Տրապիզոնի, Ամասիոյ, Եւփրոսի եւ Սիրաստիոյ վրայ, որուն մէջ գետեզուած են շատ յաջող պատկերներ սոյն երկրներնուն եւ բնակչաց. իսկ Կալկասիոյ մասին մէջ նախ կը խօսի Կալկասեան լեռանց ապա ֆոթիի, Պաթմոսի եւ Տիփուի վրայ մինչեւ Կասպից ծով, Կասպից ծովուն եզերաց եւ վերջապէս Կալկասիոյ մէջ գտնուող հոռականաց վրայ: Այս մասին մէջ գրուած պատկերաց մէջ կան ի մասնաւորի Ափղաղներուն եւ Միհրերներուն եւ վրացի կանանց տարալոյնը, ֆոթիի Ռոն գետին գետախառնուիքը, Բուքայիսի գիրքը, գետն ու կամուրջը, Գեղատի վանքը, Տիփուս, Պաթմոսի նաւթի աղբիւրները, Գերբենա, Ամատիւսան, Վրաց առաքելու հայն հունէի նկարը եւն: Եւրոպոյ 24 էջերուն մէջ (էջ 205—228) գրուած է մանրաւիշակ մը նորագոյն ժամանակի Կալկասիոյ կենտրոն աստուծոյ իսկ Հայոց վրայ գրուածը հետեւեալ գլուխներն ունի. 1. Պատմական տեսութիւն Հայոց վրայ. 2. Եւք Աւարառ. 3. Երիւան եւ Էփրէման. 4. Էուշի եւ Թաղարաց գորգին ի Էուշի. 5. Կար. 6. Կարին եւ Վան եւ 7. Քուրք Հայաստանի: Այս մասին բազմաթիւ պատկերաց մէջ կան ի մասնաւորի Հայ գիւղացի կանանց տարալոյն, Մեծ եւ Փոքր Արարատ, Երևան, Էփրէման, Էուշի,

Կարին, Աղձմարայ վանքը, Վանայ բերդը եւ վերջապէս Բաղէշ-Բուրգի գէլին պատկերը: Պարսկաստանի մասին մէջ կը խօսի Զուլայի վրայ:

Բովանդակ գիրքն է 388 էջ բառածալ, եւ ունի 226 պատկեր, որոնք շատ յաջողած են: Սակայն բովանդակութեան կողմանէ նոր եւ ինքնագիր բան շատ քիչ կայ, զոր առանձինն յիշատակութեան արժանի չենք տեսնել: Եւ ինչպէս կ'երեւայ, հեղինակն այց ելած չէ անձամբ այս ամէն տեղերն, այլ մեծ մասն այլեւայլ գիրքերէ հաւաքած է: Գրեթէ այս ամէն հատածներն ու պատկերներն հրատարակուած էին արդէն նոյն քաղաքը լոյս տեսնող գերմաներէն լեզուի մէջ, որ է "Կաթմոզիկէ Եկեղեցւոյ Առաքելութիւնը", սակայն նոյն լեզուին հանուած է եւ իբրեւ ուրոյն գիրք հրատարակուած: Թէեւ շատ բանի վրայ հարեւանցի միայն գրուած է, մանաւանդ թէ վերլուարներ այլ չեն պակսել, բայց եւ այնպէս գովելի գործք մըն է, որով Արեւմտեանց փոքր ի շատեւ տեղեկութիւն կը տրուի Արեւելեց վրայ: Վերջոյ գրուած է բազմագունեան գեղեցիկ աշխարհացոյց տախտակ մը 1: 30,000.000 ժողովութեամբ: Սփոյն, Եւփրոսիոյ եւ Հիւսիսային Ափրիկէի աշխարհացոյց:

Հ. Յ. Տ.

ԹՂԹԱՎՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՅԳՈՐԴՆ ԵՍԵ ԿՈՐԻՍՏ ՄԸ

Կ. Պոլիս 12 Մարտ, 90:

Տիկին Նեկտար Ֆուշ... ոչ եւս է: Որոյն Նեկտար կողկալագին աշերն ի զուր կը խնդրեն իրենց խմամո մայրն, թշուառ աղքատներն ընդ վայր կը փնտռեն իրենց բարեբանն, մատաղատի օրիորդք իրենց խմամոն ու յանձնաձէն ի զուր կ'որոնեն... Անհետացաւ յանկարծ եւ տարածած Ապոկալիպսի Տիկին Նեկտար Ֆուշ, որ իւր վրայ գեղեցիկ յարմարութեամբ միացուցած էր այս ամենայն բարեմասնութիւններն: Աղքատներ Հայուհեաց ընկերութեան հիմնադրու հաստատութիւններն մին էր այս ազնիւ անձն, որուն սղոյ գաղաղին շուրջը պաշարած կ'արտասուն իւր անթիւ ու անհամար սաներն:

Դիտմամբ զայցաւ կարծես իրեն Երկինք՝ մայրութեան քաղաք յաղբորումն, շտաղով նմա գեղածիւղ որդւոց եւ մշտածպիտ օրիորդաց կամառիկ մը, սրով հեռուն գիտել թէ երբեքն պիտի

¹ Jos. Spillmann, S. J. Durch Asien. Ein Buch mit vielen Bildern für die Jugend. Freiburg im Breisgau, Herder'sche Verlagsbandlung. 1889. IX, 388 pp. 4^e.

² Die katholischen Missionen: herausg. F. J. Hutter. Freiburg. Jahrg. 1887—1889.

«քնակեցուցանէ զամուլն ի տան՝ ուրախափառ, որպէս մայր որդւոյք բերկրեալն»։ Այս եղաւ արդարեւ երբ տեսաւ իւր շուրջը աղքատ եւ մեծատուն աղջկանց գունդը, մը որ ոչ թէ միայն իրենց որտեղն մէջ, այլ նաեւ իրենց որդւոց ու թոռանց սրտերուն մէջ յաւատ պիտի քանդակեն Տիկին Նեկտառ Զօւնդի անմահ անունն։ Կրնաք երեւակայել թէ որչափ զգայի եւ այս կրօնաստի, քանի որ իւր օրինակուն յառաջագնաց ընտանիքն էր լուսաստու՝ բարերար տիկնանց։

Բայց չէ՞, Տիկին Նեկտառ Զօւնդ մեռած չէ՞, դեռ կ'ապրի, եւ պիտի ապրի ցորշափ կենդանի ե՞ մայրաքաղաքիս եւ գաւառաց մէջ իւր խնամքն վայելող հայ անհասն։ Իւր անուան յուշարար յիշատակ մը թողուց երկրիս վեպ աղետափայլ Տիկինն, իւր անթիւ բարեգործութիւններն եւ մահատանը։ Ազգանուն էր Հայրաշէպ ընկերութիւնն։

Թե որչափ շեքմ սիրտ մը կը կրէր Տիկինն Զօւնդ, կրնայ յայտնապէս տեսնուիլ նոյն իսկ մահ հաւան անկողնոյ մէջ բրած պէտքերն զժողովեան գործերէն։ Վերջի օրհասին մէջ չմոռցաւ ընտելիւր ապիւն գութն։ Երկնց հիւանդներն, յիշեց որբերն եւ անուսումն հայ պատանիներն ...:

Աշտահարամուտինն՝ Վսեմ՝ Ասպեան Զօւնդ, որ արիւթ թեմար օրտի եւ համակամութեամբ տառաւ տոյս մեծ կորստաւ ծանրութիւնն, կը միտթարուի անշուշտ տեսնելով իւր օրտին Հասարին՝ յետ իւր թողած մշտնջենաւոր յիշատակն եւ փառաւոր անունն։ Հայտնի իւր համբերն ի սրտէ ցաւակեց ըլլալով այս ազգային մեծ անձնաւորութեան, գիտէ թէ յանձին իւր ամուսնոյն գէն շատ առիթ պիտի ունենայ օրհնել զՏիկինն Նեկտառ։ —

Փառաւոր շիրիմ մը կը պատրաստուի կ' Պալատոյ գերեզմանատունն, սբ պիտի ամբիփութի՝ ըստ ցանկութեան եւ ինքզնուանց համայն պալտեհակ Հայոց, վախճանեալ Տիկինն մարմինն։ Բայց երկրորդ շիրիմ մը կը պատրաստէ իւր ամուսնոյն՝ Ասպեան Զօւնդ, չբեղադոյն քան զառաջինն, որով անմահաց պիտի յաւերժացնէ որտեղու մէջ Տիկին Նեկտառի անցեալն եւ բովանդակ կենսիւնն թէ ժամանակակցաց եւ թէ ապագայ սերնդեան առջերս։

Տայ ծրկինք Աւետապատիւ Ասպետին վշտահար սրտին միտթարութիւնն, եւ որք հայ աղջկանց եւ մանկոցին՝ Տիկին Նեկտառ Զօւնդի նման շեքմ սիրտ, աւնին միտք եւ մայրազուն թէ խնամածու բարերար մը յարուցանէ։

Մ.

ԲԱՐՈՅՈՒՄԸ

ԱՆՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐԱՐՈՅ ԺՈՐԴԱՆԵՐԵՆ ԶՐՈՅՑ ԵՆ

Ա. Գ. ՓՈՆ ՍՈՒՂՆԵՐ

(Հորհուրդն է)

որդէն լուսնացած էր երբ որ արթնացաւ. սուրբ եւ ձիւնաթաղ Նոր տարի մը։ Աւաւերես չփեցի. կը զարմանայի երբ ինծի այնպէս կ'երևայ՝ որ կուգի վրայ ըլլամ։ Վերապէս իմացայ՝ որ անկողնոյս մէջ չեմ, այլ թիկնաթոռիս վրայ։ Գեղեցիկ պատմութիւններ։ Բաւական աւանան անցաւ. մինչեւ որ ինքրորեն եկայ եւ համոզուեցայ, որ երէկ իրիկուն չափէն աւելի զուարճութիւն ըրեր եմ։ «Հանգ, Հանգ, ահա քեզի նոր տարւոյ գեղեցիկ սկզբնաւորութիւն մը,» կ'ըսէի ինքնիրենաւ տփգոհութեամբ։ Վէս մ'անցած՝ թիկնաթոռէս ելայ ընդարմացած մարմինս ձգտելու եւ պարզելու համար։ Բարեբախտաբար տունի օր էր. ապա թէ ոչ՝ շատ ուշ պիտի կարենայի խանութ երթալ, եւ առաջին անգամ՝ արիւղմէս յանդիմանութիւնս պիտի լսէի։

Եղիս մէջ քանի մ'անգամ վեր ի վայր ճեմէին ետեւ, միտքս եկաւ որ նախաձեռնի չեմ ըրած. անմիջապէս վառելիի մնացորդին վրայ յարձակեցայ եւ սկսայ եռանդեման գործել։ Ետտ համով եւս։ Յանկարծ գոչելուան դէպքը միտքս եկաւ։ «Նորանշան երազ», ըսի ինքնիրենս՝ «ոգի» անուանելոյն հետ ունեցած իրօսացութիւնս ամբողջ կրկնէին ետեւ։ «Իւր տեսակին մէջ բոլորովն բանաւոր երազ մը, մինչեւ այն կէսն երբ Պարոն Անձնասիրութիւնը մշտնջենու մէջ աներեւութացաւ։» Այս միտքն քնքալութեամբ կը կրծէի սուրները, մինչեւ